

Тема. *Розвиток зв'язного мовлення. Міжкультурна комунікація в професійній сфері. Універсальне й національне в міжкультурній комунікації. Символіка в міжмовній комунікації. Комунікативні помилки.*

Мета: пояснити, у чому полягають особливості міжкультурної комунікації, навчити враховувати ці особливості під час спілкування; формувати вміння уникати комунікативних помилок а за необхідності виправляти їх; розвивати мовну культуру; виховувати толерантність

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: розвиток комунікативних умінь

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

Перевірка домашнього завдання.

Бесіда.

— Що таке толерантність?

— Яке значення має толерантність при спілкуванні двох друзів, колег, малознайомих людей, представників різних державі

II. ОГолошення теми й мети уроку

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Проблемні завдання та запитання.

— Уявіть собі, що вас відправили з миротворчою місією на екзотичні острови. Із чого ви почнете підготовку до поїздки? Чи треба знати культуру цього народу?

— Що, на ваш погляд, означає міжкультурна комунікація?

IV. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Робота з підручником.

(Учитель може запропонувати учням прочитати теоретичний матеріал підручника.)

Розповідь учителя.

Імовірно, датою народження міжкультурної комунікації як академічної дисципліни варто вважати 1954 рік, коли вийшла у світ книга Е. Хола і Д. Трагера «Культура як комунікація», у якій автори вперше запропонували для широкого вживання термін «міжкультурна комунікація», що відбивав, на їхню думку, особливу галузь людських відносин. Пізніше основні положення та ідеї міжкультурної комунікації були більш докладно розвинуті у відомій роботі Е. Хола «Німа мова» (1959), де автор показав тісний зв'язок між культурою і комунікацією. Розвиваючи ідеї про взаємозв'язок культури й комунікації, Хол дійшов висновку про необхідність навчання культури тієї країни, з представником якої вам доведеться спілкуватися.

На зламі ХХ і ХХІ ст. загострилися проблеми мовної комунікації, вивчення засобів комунікативного впливу, вони стали найбільш актуальними. Змінився «мовний смак епохи»: на зміну «тоталітарній» мові

прийшла «вільна» мова засобів масової інформації спілкування на різних рівнях; зросла роль мовної особистості.

Серед сучасних засобів масової комунікації, що творять простір міжкультурного спілкування, формуючи в людей загальні реакції та поширюючи доступну для всіх інформацію, виділяють раціональну й логічно аргументовану мову. Основними факторами, які визначають ефективність комунікації, виступають:

- адекватність сприйняття переданої інформації;
- здатність викликати позитивні почуття співпереживання і схвалення;
- встановлення тривалих контактів на базі досягнутого взаєморозуміння;
- взаємне збагачення учасників комунікації, двох культур, що вступають у діалог.

Важливо враховувати: ефективність комунікації, у першу чергу, пов'язана з успіхом мовної взаємодії, що завжди відбувається в деякому соціальному і культурному контексті, котрий багато в чому визначає форму і зміст повідомлення. Ці форма і зміст зумовлені особливостями тієї культури, у якій відбувається процес комунікації. Якщо спілкування здійснюється в Японії, то його супроводжує відповідне культурне середовище, що визначає його межі й можливості.

Слід пам'ятати, мова — ментальний феномен, що виступає безумовним стрижнем комунікації. У мові заковано знання людини, її уявлення про світ у цілому, індивідуальний життєвий досвід, цілісна картина світу соціуму. У процесі комунікації той, хто говорить, спрямовує того, хто слухає, до деякої інформації, що зберігається в пам'яті мовця, структурована й організована в глобальну картину світу.

Не викликає сумніву, що саме в національній мові (особливо в її прислів'ях і приказках) відбиваються культурні, моральні та естетичні цінності соціуму. Без володіння інформацією про такі цінності та базові уявлення, що утворюють концептуальну картину світу співрозмовника, неможливе розуміння тексту як комплексу вербальної і невербальної інформації, незважаючи на знання семантики мовних одиниць, складових тексту.

Наприклад, у різних типах культури превалюють різні типи асоціативних зв'язків. Так, у вербальному поводженні бурятів порівняння (*голова кучерявенька.. як у барана, чорна... як ніч, розумна... як у собаки, кругла... як земля*) будуються на використанні реалій природного характеру (вони флористичні, фауністичні, зодіакальні).

Таким чином, мова виступає як функціональна система елементів, пов'язаних визначеними відносинами, а головна її функція — комунікативна.

Зрозуміло, що в міжнаціональній комунікації діють загальні закони спілкування. Перш ніж починати спілкування, ми аналізуємо потенційного співрозмовника, намагаємося визначити, про що зможемо з ним говорити, а також наскільки щирою може бути наша розмова. Усі ці питання виникають і

в процесі міжкультурної комунікації.

Успіх мовної взаємодії між представниками різних культур багато в чому визначений не логічною аргументацією, а ступенем взаємної симпатії та довіри. У результаті вже першого знайомства складається психологічна установка, у межах якої відбувається все подальше спілкування.

Різні люди становлять різний інтерес як партнери по спілкуванню. У тих або інших культурах існують власні критерії вибору партнерів по комунікації. Адже не можна не погодитися, що такі характеристики, як стать, вік, заняття, освіта, статус, влада, талант і краса можуть приваблювати чи відштовхувати. Причому культура впливає і на вибір теми спілкування, на ступінь її відвертості. Те, що одні культури вважають правильним (розмову про релігію, політику, расові відносини), інші — аморальним. Кожна людина має своє коло проблем і людей, з якими вона може їх обговорювати. Фінансові питання, наприклад, вона воліє обговорювати з батьками, особисті — тільки з друзями.

Таким чином, можна говорити про систему переваг за трьома параметрами: вибір партнера, вибір теми, а також ступінь відвертості спілкування. Найважливішим фактором вербального спілкування є довіра. Комунікативний ефект від впливу слів людини, яка викликає довіру, принципово відрізняється від ефекту тих самих слів, але вимовлених іншою людиною. Довіра пов'язана з дотриманням правил комунікації, прийнятих у даній культурі.

При спілкуванні між представниками різних культур цих правил не завжди дотримуються, особливо якщо вони різні. Наприклад, у різних культурах прийнято додержуватися різних дистанцій між співрозмовниками. Мінімальна дистанція в арабів і латиноамериканців, максимальна — у північноамериканців. Тому для латиноамериканця спілкування на дистанції, до якої звикли північні сусіди, здається надто холодним і надто офіційним, а для північноамериканця зона спілкування латиноамериканців здаватиметься надто нав'язливою, агресивною і небезпечною. Офіційна зона спілкування в українців та росіян визначається звичайно довжиною двох рук, простягнутих для рукостискання, а зона дружня — довжиною двох зігнутих у лікті рук.

Культури, як і люди, відрізняються за ступенем відвертості в спілкуванні, що залежить від теми розмови: еретичні міркування про релігію були заборонені в середині століття так само суворо, як сьогодні в Південній Африці засуджуються розмови про расові проблеми.

Для вивчення рівня відвертості використовують таку схему, у якій позначено різні партнери по спілкуванню.

Рукоштовкування у вітанні, не будучи обов'язковим, звичайно символізує визначені стосунки між людьми. При цьому молодший за віком чи положенням не повинен робити спроби першим простягнути руку. В арабській культурі це вважається страшенною невихованістю. При вході в приміщення, привітавшись за руку з одним, потрібно зробити це і з іншими (у товаристві не можна виділяти людей). Якщо в приміщенні знаходяться незнайомі, акт вітання слід супроводити коротким знайомством. При

рукостисканні необхідно дивитися в очі тому, кому простягається рука. Непристойно подавати ліву руку; якщо права зайнята, треба звільнити її. Відвідувач, входячи в приміщення, першим вітає присутніх. Це стосується всіх, незалежно від віку чи посадового положення. Присутні в приміщенні, у яке увійшов відвідувач, відповідають не хором, як у класі, а по черзі, починаючи з того, хто ближче чи кому це зручно. Але якщо, припустімо, у нашій культурі люди, зайняті терміновою роботою, віддаючи належне загальному вітанню відвідувача, можуть обмежитися просто кивком голови, що сигналізує про те, що відвідувача помічено і його вітання прийняте, то для носіїв арабської культури таке мінімальне вітання неприпустиме. Відсутність же прояву уваги до вітання відвідувача для представників будь-якої культури — акт зневаги, приниження його гідності, невиконання вимог мовного етикету і в кінцевому підсумку — поганий стиль ділового спілкування. З огляду на це розрізняють найпоширеніші комунікативні помилки:

- недосягнення адресантом комунікативної мети;
- відсутність взаєморозуміння між учасниками спілкування.

Повідомлення учнів.

(Учні розповідають про символіку в міжмовній комунікації)

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Робота з підручником.

(Учитель може запропонувати учням виконати вправи з підручника.)

Робота з текстом.

Прочитайте текст. Порівняйте правила ділового етикету в Україні та Великій Британії.

Англійці у ділових стосунках жорстко дотримуються правил протоколу. У привітаннях і звертанні дворянські титули використовують часто, навіть у колі близьких знайомих. Точність дуже цінується; однак не слід приходити до призначеного часу — це може бути сприйнято як неповага. У Великій Британії частіше, ніж в інших країнах Європи, прийнято запрошувати друзів додому. А от ділових партнерів найчастіше запросять до ресторану. Підготовці до перемовин англійці приділяють небагато уваги. Традиційним для британців за всіх часів є вміння уникати гострих кутів під час бесіди.

(З книги «Сучасний етикет»)

Переклад українською мовою.

Перекладіть текст українською мовою. Розкрийте особливості українського мовного етикету.

У різних народів існують свої особливості в порядку привітання, але при всьому різноманітності привітання міжнародний етикет в своїй основі однаковий: зустрічаючись, люди бажають друг другу доброго утра, дня або вечора, добра і благополуччя в сім'ї, здоров'я. Якщо у вас немає можливості детально ознайомитися з звичаями того або іншого народу, краще слідувати загальноприйнятій нормі. Головне, слід завжди пам'ятати про те, що присутність — це ваша «візитна картка», по якій

окружающие будут судить о степени вашей вежливости и учтивости по отношению к другим и будут относиться к вам так же, как и вы относитесь к ним. Надо быть очень осторожным при использовании разных словечек из молодежного сленга, например «классно», «клево», «фартово» и им подобных. К сожалению, современный язык слишком засорен словами, имеющими часто уголовно-блатное происхождение, а много-гие люди употребляют их, даже не задумываясь об этом. Безусловно, большинство подобных слов абсолютно не подходит для лексикона воспитанного человека хотя подчас они очень распространены в среде молодых людей, которые используют такие выражения, чтобы выглядеть «своими» в компании.

(Из энциклопедии этикета)

Самостійна робота.

Прочитайте текст. Визначте, яку роль і функції виконує комунікація в житті людини. Виконайте стилістичний аналіз тексту.

Життя і діяльність суспільства неможливі без спілкування людей, оскільки воно є необхідною умовою будь-якої діяльності. Наприклад, фахівці в галузі створення та впровадження нової техніки вважають, що сама технічна ідея лише на 20 % забезпечує успіх нової розробки; 80 % успіху залежить від спілкування: слід довести нову ідею до спеціалістів, переконати, що вона є новою та ефективною, одержати дозвіл на апробацію, знайти охочих взяти участь у впровадженні, «проштовхнути» в реалізацію, використовуючи рекламу та інші засоби, тощо. А успіх у вихованні дітей, нормальне функціонування сім'ї залежать саме від спілкування, його якості й організованості.

Спілкування в сучасному інформаційно насиченому суспільстві виконує такі функції: контактну (встановлення атмосфери обопільної готовності передавати і сприймати повідомлення та підтримувати взаємний зв'язок до завершення акту спілкування); інформативну (обмін інформацією, описами, запитаннями та відповідями); спонукальну (заохочення співрозмовника, аудиторії або ж самого себе до виконання певних дій); координаційну (взаємне орієнтування й узгодження дій учасників спілкування щодо їхньої спільної діяльності); пізнавальну (адекватне сприйняття і розуміння змісту повідомлень, а також взаємне розуміння намірів, станів один одного); емотивну («обмін» емоціями, збудження у співрозмовника чи аудиторії певних переживань, психічних станів тощо); впливову (спрямування на зміну стану, поведінки, ціннісно-мотиваційної сфери партнера: намірів, поглядів, смаків, норм поведінки тощо).

(Ф Бацевич)

VI. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Інтерактивна вправа «Мікрофон».

— Сьогодні на уроці я зрозумів зрозуміла)...

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Вивчити теоретичний матеріал за підручником.
2. Виконати вправу (на вибір учителя).
3. Скласти текст — привітання англійській делегації, що прибула в

Україну з метою обміну досвідом у сфері міжкультурної комунікації

